

RYWKA LIPSZYC

EL DIARI DE LA RYWKA

La veritable història d'una nena jueva
al gueto de Łódź

Empúries

narrativa

Rywka Lipszyc

El diari
de la Rywka

Traducció de Josefina Caball

Editorial Empúries

Barcelona

Títol original: *The Diary of Rywka Lipszyc*

© 2014, Jewish Family and Children's Services of San Francisco,
the Peninsula, Marin and Sonoma Counties

Primera edició: setembre del 2015

© de la traducció: Josefina Caball Guerrero, 2015

© d'aquesta edició: Grup Editorial 62, s.l.u.,
Editorial Empúries
info@grup62.com
www.editorialempuries.cat

Fotocomposició: Víctor Igual
Impressió: Limpergraf

DIPÒSIT LEGAL: B. 19.269-2015

ISBN: 978-84-16367-15-3

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats

TAULA

PREFACI: El viatge del diari des d'Auschwitz fins als Estats Units, <i>per Judy Janec</i>	13
INTRODUCCIÓ: Fer-se gran al gueto de Łódź, <i>per Alexandra Zapruder</i>	17
EL DIARI DE LA RYWKA, <i>per Rywka Lipszyc</i>	27
La ciutat de la Rywka, el gueto de la Rywka, <i>per Fred Rosenbaum</i>	181
La família de la Rywka	189
Què li va passar a la Rywka Lipszyc? <i>per Judy Janec</i>	191

GUETO DE LITZMANNSTADT¹

[DIUMENGE] 3 D'OCTUBRE DE 1943

Ja ha passat la primera festa de l'any (Roix ha-Xanà).² No em va anar malament.

Ahir era dissabte. Vam fer reunió. La Surcia va llegir un butlletí informatiu. Va ser fantàstic i molt commovedor!... Més tard hi va haver una assemblea amb els ancians. El senyor Berliner va fer un discurs... I després de l'assemblea em vaig adonar que, comparada amb les meves amigues, estic en un nivell més alt i que és per això que m'admiro. Segons elles, jo sé moltes coses i tinc moltes aptituds... Si en van, d'errades! Com s'equivoquen...! En vaig parlar amb l'Ewa. Ella va dir que jo, efectivament, els podia oferir alguna cosa, encara que no tant com deien, però que sí que podia. En canvi, jo tinc la sensació que sé molt poques coses... Que ben poques coses sé fer... He d'escriure una carta a la Surcia.

1. Nom que rebé Łódź durant l'ocupació alemanya (*N. de la T.*)

2. El Cap d'Any jueu. (*N. d'Ewa Wiatr, com la resta.*)

[DIMECRES] 6 D'OCTUBRE DE 1943

Fa just un moment, en Łucki m'ha dit que divendres hauré d'anar a l'oficina (avui és dimecres). Dissabte serà Iom Kipur. Jo estava escrivint una carta a la Surcia, i llavors ell (de bon cor) m'ha dit que m'aniria bé treballar al taller perquè hi podria aprendre alguna cosa.³ M'ha preguntat qui era la meva tutora. Jo li he dit que era l'Estusia i que tenia 20 anys. Vol que l'Estusia vingui demà. Hi ha de parlar. Interessant...

[DIVENDRES] 8 D'OCTUBRE DE 1943

A l'oficina hi ha molt de rebombori. És perquè demà és Iom Kipur, el Dia del Perdó (o Dia de l'Expiació). Però a mi m'és bastant igual. Ahir, plegant de la feina, vaig anar a veure la Zemlówna.⁴ Li vaig dir

3. Rywka fa servir la paraula polonesa *resort* per designar una fàbrica, un taller o una secció. Aquest terme ben aviat va formar part del llenguatge del gueto. De mica en mica, de totes les institucions i llocs de treball en van anar dient *resorty*. Els habitants del gueto treballaven moltes hores en fàbriques per produir articles per als clients alemanys, principalment per a les autoritats estatals, com els militars, la policia i les organitzacions paramilitars.

4. Rywka sovint parla de la Zemlówna, que era germana del senyor Zemel, un contramestre del taller de Confecció i Roba Blanca i, finalment, cap de la Rywka. Si bé la forma habitual de referir-s'hi seria Sra. Zemel, no se sap quants anys tenia aquesta persona ni si era de la mateixa edat de la Rywka.

que tenia ganes d'entrar al taller. Mirarà de fer-hi alguna cosa. El seu germà té algun càrrec al taller de Glazer.⁵

[DIUMENGE] 10 D'OCTUBRE DE 1943

S'ha acabat el dejuni —no ha estat tan difícil—, però estava molt feble i encara ho estic. He passat quasi tot el dia en companyia de la Fela, la Sala, l'Ewa i la Ryfka (Mandelzis). Hem sortit al carrer, però no hem anat gaire lluny. No teníem prou força. Al vespre, havent sopat, la Cipka, la Sala i jo hem tornat a baixar al carrer perquè no és gaire saludable anar a dormir havent menjat. Hem parlat d'algunes coses de les quals hauria d'escriure, però, per desgràcia, no puc. Potser podré fer-ho en el futur (té a veure amb les meves cosines). [...]

[DIMARTS] 12 D'OCTUBRE DE 1943

Avui és l'últim dia a l'oficina. Fins i tot tinc una dispensa de l'oficina i un document necessari per anar

---

Com que no se'n coneix bé la identitat, hem deixat el nom tal com Rywka l'escriu al llarg del diari.

5. Leon Glazer dirigia el taller de Confecció i Roba Blanca del n. 14 del carrer Dworska, on feien roba interior, vestits i altres peces dins del gueto. Hi treballaven uns quants centenars de criatures, que anaven a estudi dins del taller mateix.

al taller. Probablement, a la una de la tarda tot quedarà arreglat. Ahir vaig anar a ca la Chajusia (li havia de tornar un llibre), i vam parlar de les cosines. Després vaig tenir una sensació estranya. Se'm trenca el cor. Ara com ara, no tinc ni idea del perquè. Ahir, a l'oficina, llegia una novel·la que més tard vaig tornar a la Chajusia. Era *Sonata del sofriment*. Ah! Està tan ben escrita que realment n'admiro l'autor. La novel·la té moltes coses amb les quals m'identifico, però també en té algunes amb què no estic d'acord. Per exemple, la fe. Jo sóc una persona religiosa. El protagonista volia creure però no trobava consol en la fe. És, senzillament, brillant. Però estic d'acord amb la seva lluita interna. Ah, que endins que em va arribar! Potser és per això que se'm va trencar el cor. Com he esmentat abans, en moments com aquest m'agradaria estar sola amb una persona que em pogués comprendre. Jo era a ca la Fela Działowska. Li vaig parlar de tot això, però ni ella ni jo no teníem més temps. Sempre ens en falta, de temps, és horrorós... Ja em comença a afectar (no només a mi, sinó a tothom). Ai! Sento que se'm trenca el cor... Déu meu! Déu meu! Què passarà? El món se m'ha fet massa petit. Em sento desorientada, però m'estic asseguda a la cadira en silenci i no mostro cap emoció. Si ara algú comencés a explicar acudits, em posaria a riure. I després em diria a mi mateixa: «Això és una ximpleria». Què puc fer? Ahir vaig passar una estona abstreta en les meves cavil·lacions. Pensava que una noia de 14 anys pot semblar una nena, si es té en compte l'edat. Les meves amigues en

són la millor prova. Però si he de ser franca, el gueto les afecta (com també m'afecta a mi), i és evident que no ens fa cap bé. Per desgràcia, la gent només té en compte l'edat, i no pas la intel·ligència. Com que tinc catorze anys, em consideren una nena (tinc la sort d'estar ben desenvolupada físicament), però s'equivoquen. Sóc malaguanyada. Però ningú no ho sap. Només sé que si fos més gran, la gent m'entendria més. No puc fer ni un pas endavant. Suposem que penso molt, de què em servirà? Em sento impotent...

[DIUMENGE] 17 D'OCTUBRE DE 1943

Avui és la festa de Sucot,⁶ i després de molt de temps, aquest diumenge, per fi, el tinc lliure. Dimecres em van assignar una plaça a l'escola (al n. 10 del carrer Żydowska), però, ara com ara, sóc en una llista d'espera perquè no n'hi ha cap de lliure. Estic molt contenta, i de totes maneres em donen la sopa. Però no volia escriure sobre això. Divendres hi va haver saraú. Després d'encendre les espelmes [del sàbat], l'Estusia i la Minia van anar a ca la Lola (li havien de portar alguna cosa). Allà n'hi passava alguna. Al pis de la Lola hi havia llum, però ningú no va anar a obrir. Començava a fosquejar. La Minia va cridar-la,

6. La festa de Sucot (festa del Tabernacle o de les cabanyes) commemora durant set dies l'estada dels israelites al desert, en l'èxode d'Egipte, durant la qual van viure en unes cabanyes molt fràgils.

però ningú no va respondre. Van anar a fer un tomb pel carrer i quan van tornar, la finestra estava tapada. Era indubtable que hi havia algú al pis. L'Estusia va pujar a dalt i va trucar a la porta. De sobte, va sentir la veu d'en Majer. Parlava molt baix: «Aneu-vos-en, aviat vindré a veure-us». No els va quedar altre remei que tornar-se'n a casa. Quan ens ho van explicar no vam saber què pensar. La Nacia, la Bronka i la Pola Dajcz eren amb nosaltres.⁷ [...] Ens vam haver d'esperar. Els minuts se'ns van fer hores. Finalment van venir la Lola i en Majer. I què passava? Que la policia secreta buscava un veí que s'amagava a casa seva.⁸ És per això que no podien obrir la porta. Però la cosa no va ser tan greu, al final.

[...] Avui anirem a la casa de banys. Torno a estar amoïnada perquè no puc estudiar... Ahir a la nit vaig somiar que em comprava un llibre sobre natura...

7. Rywka es refereix (fent servir els sobrenoms) als membres de la família Dajcz, que vivien al pis del costat (al n. 39 del carrer Wolborska, pis 15). Segons els fulls de registre oficials, hi havia les bessones Nucha-Brana i Perla-Raijza (nascudes el 19 de novembre de 1925), Chejwit-Rywka (nascuda el 5 de desembre de 1926) i Sura (nascuda el 10 de novembre de 1928).

8. Al·lusió a la Secció Especial (*Sonderabteilung, Sonderkommando*), una unitat del Servei de l'Ordre o policia jueva del gueto. Confiscaven articles i feien batudes a les ordres dels alemanys. Com que es dedicaven a requisar possessions personals i a endur-se persones per fer-les treballar o per deportar-les, la seva presència causava terror entre la població del gueto.

[DIMARTS] 19 D'OCTUBRE DE 1943

Demà començaré a treballar a les vuit del matí (carrer Franciszkanska 13/15).⁹ A més a més, dijous farem una tercera reunió i probablement organitzarem un espectacle... Tant de bo sigui un èxit! [...]

[DISSABTE] 23 D'OCTUBRE DE 1943

S'han acabat les festes. He d'escriure tantes coses que no sé per on començar. Ja sé que no ho podré escriure tot avui. Dimecres vaig anar a escola, i em va agradar molt... Ens van ensenyar a prendre mides per a unes faldilles. De fet, el curs començarà dilluns. Me n'alegro, perquè no hi he tornat des de dijous [de la setmana passada] a causa de les festes. Encara dubto de si he de continuar escrivint... No tinc ni paciència ni temps. Doncs no, pararé... [...]

[DIMARTS] 26 D'OCTUBRE DE 1943

Ara em trobo més bé, però diumenge al vespre tenia molta febre... Diumenge vam tenir molta feina: la

9. En aquesta adreça, cantonada amb el carrer Smugova, abans hi havia hagut una escola i, a partir de l'octubre de 1941, va servir per allotjar temporalment els jueus de Praga deportats al gueto. Quan Rywka va començar a escriure el diari, l'edifici allotjava la fàbrica de confecció i de roba interior de Glazer.

bugada (encara no s'ha acabat), les finestres, canviar els llençols dels llits, uns quants encàrrecs al centre. L'Estusia no es trobava bé; tenia una mica de febre i se'n va anar al llit. Jo també em trobava malament i tenia molt mal de cap. Quan vaig tornar del centre (al Comitè de Protecció Juvenil em van donar un volant per anar a veure un dentista),¹⁰ estava enfredada. La febre no va parar de pujar-me fins al vespre. La Minia em va canviar els llençols i em va fer el llit. Tota l'estona deia que ella era una cosina molt bona, etc. I pretenia que jo ho deixés escrit.

10. El Comitè de Protecció Juvenil (*Komisja Opieki nad Młodocianymi*), creat el 22 de setembre de 1942, col·locava orfes en famílies d'acolliment, segons els decrets d'adopció establerts per Mordechai Chaim Rumkowski. La necessitat d'ampliar una protecció especial als nens es va fer evident després de les deportacions del setembre de 1942 (l'anomenada *Szpera*), quan, si bé l'ordre dels alemanys era que tots els nens jueus, considerats «elements improductius», havien de ser deportats, es van endur molts pares, perquè havien amagat els seus fills; i per tant moltes criatures van quedar sense tutors. Rumkowski va fer una crida a les famílies perquè acollissin infants orfes i els va oferir racions suplementàries de menjar; el Comitè de Protecció Juvenil feia de mediador, supervisava les adopcions i proporcionava llençols, roba, sabates i altres formes de suport econòmic. La Rywka i la Cypora Lipszyc, que el 1942 ja eren òrfenes, van ser adoptades per les seves cosines, més grans que elles, i van rebre l'ajuda del Comitè de Protecció Juvenil.

[DIVENDRES], 29 D'OCTUBRE DE 1943

Tinc molt poc temps. La Minia treballa al banc; demà és el dia que la Chanusia començarà el període de prova i potser també hi treballarà.¹¹ L'Estusia ha substituït la Minia al *Treiberiemmen-Reparatur*.¹² Avui he anat a escola. Estic molt contenta.

Estic molt neguitosa, però no tinc temps d'escriure sobre això... Senzillament, tal com diu la Surcia, sóc un esperit inquiet... Necessito escriure, però dissortadament a l'escola no hi ha tinta, per això descarto moltes coses. Oh...

[DIUMENGE] 31 D'OCTUBRE DE 1943

Avui és diumenge. L'Estusia i la Minia treballen. La Chanusia no treballa al banc. Fa molt de fred. Estic

11. El *Bank Przełożonego Starszeństwa Żydów* (el banc del més ancià dels jueus, títol oficial del cap del Consell dels Ancians), fundat el 26 de juny de 1940, estava situat al n. 71 del carrer Marysińska i més tard va ser traslladat al n. 7 del carrer Ciesielska. La sucursal va ser creada el 8 de juliol de 1940 al n. 56 del carrer Limanowskiego. Entre altres coses, s'encarregava, sobretot, de supervisar l'emissió dels diners del gueto, que col·loquialment eren anomenats «rumkis», per Rumkowski, cap del consell jueu.

12. El *Treiberiemmen-Reparatur* (taller de reparació de la corretja de transmissió) va ser creat l'agost de 1942 per iniciativa de la *Komisja Fachowa* (Comissió d'Oficis), i estava situat al n. 4 de Plac Kościelny.

molt trasbalsada. Aquest matí he recordat altre cop que l'Abramek i la Tamarcià van ser deportats i que la mare és morta... M'he posat molt trista, el dolor m'aclaparava. I he pensat: ric, estic contenta, tot i que penso molt en ells, també penso en altres coses, però sempre tinc molts remordiments d'haver fet alguna cosa que potser hauria d'haver fet d'una altra manera. Com podia imaginar que ens separaríem? Mai no em va passar pel cap. Quan abans i al començament de la guerra llegia llibres tristos, m'emocionava molt, però així que acabava de llegir, pensava: «Sí, és molt bonic, però només és una novel·la. Podria passar una cosa així a la vida real?». No podia ni imaginar que quedaria sense pares. I ara?... Ara ho he viscut jo mateixa. La vida m'ensenya a cops...

[DIMECRES] 3 DE NOVEMBRE DE 1943

Aquests últims temps, al gueto hi escassegen les provisions, i probablement ens prendran el *bajrat*.¹³ Que cansada estic de tot això!... L'any passat ens van retirar el *bajrat*. La Minia va anar a veure en Gertler i gràcies a les nostres coneixences ens el van tornar (i

13. El *Bajrat* o Assignació B (Przydział «B») era per a persones privilegiades del gueto. El terme polonès *Bajrat* fa referència al terme alemany *Beirat*, un altre nom per al Consell dels Ancians.

també a unes quantes famílies més).¹⁴ Però ara res no ens servirà. Qui sap? Això està a les mans de Déu. Estic neguitosa... [...]

Pel que fa a l'escola, no està malament; estic molt contenta. Podré anar a veure un dentista de franc i fer-me fer un abric a mida (gràcies als de Protecció Juvenil).

Oh, diari meu! Si pogués escriure el que sento! Si tingués més temps! Oh, tinc un pes al cor... [...]

[DIJOURS] 4 DE NOVEMBRE DE 1943

Avui hem fet servir una màquina de cosir. Havíem de tenir més classes, però durant la primera classe de «màquina» no han pogut cosir totes les noies, perquè no hi havia prou màquines. Per això hem fet [una altra] classe de cosir a màquina. He tingut temps de fer unes puntades «decents».

A banda d'això, estic molt trista (no ho demostro, però la tristor em desfà per dins), desitjo alguna cosa millor i trobo a faltar l'Abramek i la Tamarca. Temps enrere jo els cantava *Kinder yorn*... I que bé que em feia sentir, això!¹⁵

14. David Gertler tenia un ampli cercle de coneixences dins del gueto. És possible que les «coneixences» de la Rywka i de les seves cosines tinguessin a veure amb el fet que eren nétes del darrer i famós rabí de Łódź, Mosze Menachem Segal.

15. Probablement fa referència a la cançó popular jiddisch titulada *Kinder yorn* (Infantesa), de Mordechai Gebirtig.

Fa unes dues setmanes, la Surcia em va xiuxiuejar a l'orella que, mentre passejava amb la Chajusia, havia topat amb l'Estusia i la Minia i que li havien dit que jo havia canviat, que havia millorat. M'he trencat el cap pensant què havien volgut dir. Només m'ho explico si tinc en compte que faig més coses [a casa], encara. Més coses? Ho faig pràcticament tot! No és estrany, doncs. Però potser hi ha alguna altra cosa que no veig? Potser la Surcia només m'ho va dir per fer-me feliç? Oh, diari meu, què passarà? Només ho sap Déu!

[DIVENDRES] 5 DE NOVEMBRE DE 1943

Avui he arribat tard a la feina. No jo, només, sinó que moltes altres noies també han fet tard. No ens han volgut deixar entrar. He tornat a casa. A la Cipka, tot i que ha arribat a la mateixa hora que jo, l'han deixada entrar. Com que li he hagut de portar l'esmorzar i un tupí de sopa, el vigilant m'ha deixat veure-la. Per si de cas, li he donat la meva *Arbeitskarte* (cartilla de treball), i li he dit que demanés a la Dorka Zand que m'aconseguís una mica de sopa. Potser podrà fer-ho...

Ahir vaig presenciar (no sé com dir-ho) una petita escena: aquesta casa és senzillament un «manicomi». Ahir a la nit, mentre les altres eren al llit, vaig voler arreplegar llana per a avui, i quan estava a punt de plegar, la Chanusia també se n'hi va anar i va dir que no podia dormir i que havia de tancar el llum. Jo li

vaig dir que ja el tancaria quan acabés. La Chanusia no es va esperar i el va tancar ella. Què havia de fer jo? El vaig tornar a encendre. No vaig tenir temps d'arribar a la taula que la Chanusia el va tancar altre cop. [...] Em van venir ganes de plorar. Em vaig asseure i em vaig posar a plorar en silenci. Era jo qui tenia raó... [...] Però no podia deixar totes aquelles coses sobre la taula. En nom de l'ordre i per desfogar-me, vaig dir en veu alta: «Feinejo per casa tot el dia. No tinc ni un minut per a mi, i quan vull acabar una cosa, tu m'ho impedeixes!» [...]

[DILLUNS] 8 DE NOVEMBRE DE 1943

Aquest matí estava una mica neguitosa abans d'anar a escola. Feia dos dies que no hi anava i tenia por de no ser capaç de posar-me al dia. Els meus temors s'han confirmat quan he vist que les altres noies s'ensenyaven entre elles faldilles noves (de paper). Jo no n'havia fet cap, però per sort no era l'única que venia d'un grau més baix. Com que s'hi han afegit unes quantes noies noves, s'ha repetit la classe. Hi hem sobreviscut com hem pogut; després hem tingut classe d'hebreu. La professora ens ha parlat de Xolem Aleikhem...

Ahir (diumenge) hi va haver sopa per a tothom. Potser serà així cada diumenge. Ahir a la nit vaig veure la Surcia, però totes dues teníem molt poc temps. Abans d'acomiar-nos, la Surcia va dir que m'havia d'explicar una cosa, però que no ho podia

fer a corre-cuita, com diem, i a més, volia saber què en pensava jo... No paro de rumiar què pot ser... No tinc temps...

[DIUMENGE] 14 DE NOVEMBRE DE 1943

Demà l'Estusia farà 20 anys. La Chanusia (per mitjà de la Lola) li havia de comprar un regal, però no el tindran per a demà. La Cipka ha estat més previsorà i li ha comprat una postal. Estic impacient... Estic refredada, estossego...

[DIMECRES] 17 DE NOVEMBRE DE 1943

Ahir vam tenir la primera nevada. Havíem d'anar a recollir roba i sabates, però no vam arribar a temps i ho hem hagut de fer avui. No he pogut anar a escola, i la Cipka tampoc, i el nas no m'ha parat de rajar. [...] He escrit una carta a la Surcia. Com més va, més me l'estimo. És una llàstima que no ens vegem gaire...

L'Ewa i la Fela m'han dit que últimament he canviat, que he millorat però que també he empitjorat, que ara sóc més creguda. Jo he respost que potser és perquè sóc amiga de la Surcia, etc. L'Ewa m'ha dit que pensava que jo i la Surcia xerràvem de les noies, fins i tot d'ella. S'equivoquen de mig a mig. Potser senzillament és que estan geloses, o potser no... sento un pes feixuc al cor...

[DIMECRES] 24 DE NOVEMBRE DE 1943

(No tinc temps per escriure un diari)... Estic tipa d'aquesta vida... Sempre aquest ressentiment de les meves cosines, etc., etc. (a més ja no tenim *bajrat*). [...] Oh, Déu meu, quan s'acabarà tot això? No vull viure. Se m'acaba d'acudir una idea: «És una llàstima que els jueus no ens puguem matar!». ¹⁶ Segons que sembla, no es pot ni pensar, una cosa així. No ho puc suportar més. Escric aquestes paraules bo i dreta vora la tauleta. Per això faig aquests gargots. Tinc la sensació que no demostro els meus sentiments. Potser una mica. Oh, quan serem alliberats? Perquè realment pararé boja... No tinc temps... (Ara mateix a casa no hi ha ningú).

[DISSABTE] 4 DE DESEMBRE DE 1943

Inacabada... llunyana, potser, i abstracta... Dins meu hi passa alguna cosa, i no sé què és. Avui, després de la reunió, la Chajusia ha dit què pensava de cada noia. M'ha dit que jo sabia alguna cosa, que jo presentia alguna cosa, però que no podia expressar-ho i presentar-ho de la manera escaient. Sé que és veritat. Li he demanat que m'expliqués més coses, però no ho ha fet. Potser alguna altra vegada?...

16. La halakhà, conjunt de lleis jueves, rebutja el suïcidi i qualsevol mesura per escurçar la vida humana.

La mare de la Dorka Zand ha tornat de la «K»¹⁷ amb un braç trencat. Ha anat a l'hospital. Potser s'hi quedarà. La Dorka fa molt mala cara...

A voltes, quan penso a la nit,
i recordo tot el que és «lluny»
sento que el cor se m'estreny
i m'entristeixo...
Penso en la Tamarçia, l'Abramek,
on se'ls ha endut el destí cruel?
Els voldria tenir al meu costat,
com una flor coberta de rosada.
Tinc somnis, somnis molt dolços.
Els veig tots al meu voltant,
jo els envio tendres somriures,
i els faig plans per al futur...
Però quan, de sobte, es trenca el fil
dels somnis dolços i silenciosos,
sento una tristor profunda,
el cor em fa mal, ple d'enyor...

17. La *Kripo* (policia criminal alemanya) ocupava els números 6/8 de Plac Kościelny, un edifici que abans de la guerra era una parròquia i que es coneixia amb el sobrenom de la «casetta vermella». La *Kripo* hi feia els interrogatoris, sovint torturant els detinguts. Per aquest motiu l'edifici feia molta por als habitants del gueto.